

პაპა შაჰაველი

« ე ნ ა »

ამ ბოლო ხანს ჩვენს საზოგადოებაში მასლათის დროს და ვაზუბრებშია ც შეხვდებით სამდურავს ქართული ენის შებღავისა გამო თუ საქმეს ჩაუვკვირდებით, ამ სამდურავს საფუძველს ვუპოვით. ყველა ჩვენგანს სწავლა მიუღია უცხო ენის მეშვეობით, უცხო ენაზე დაწერილ წიგნებით გვიგარჯიშებია ყველას ჩვენი გონება და, უეჭველია, ამ გარემოებას ის შედეგი მოკვედბოდა, რასაც ვხედავთ. ეს არაა საკვირველი, არამედ ისა, ქართულად ვფიქრობდეთ და ქართულად ისე ვწერდეთ... მაინც და მაინც როგორც კი უცხო, ისეც არა სწვიმს. ჩვენი გამოჩენილი და გამოუჩენელი მწერლები ერთობლივ უცხო მწერლობით არიან ნაკვებნი, მაგრამ ყველასათვის ერთნაირად საზარალო არა ყოფილა ეს ამბავი, ზოგისთვის ძალიან ღრმად დაუსვამს და-

ლი, მეორისათვის ნაკლებად... ამიტომ არ შეგვიძლიან ყველა ჩვენს მწერლებს ენის უცოდინარობა ვუკიფინოთ, თუმცა ისეთი მწერლებიც გვეპოვება, რომ ორმოცი წელია კმოდვანობენ, ორმოცი წელია, რაც სწერენ ქართულად, და დღესამომდევრ ვერ მიუვინა ქართულის ენისათვის. რას ჰქვიათ ენის ცოდნა. რასაკვირველია, არა კმარა მხოლოდ სიტყვები ვიცოდეთ, უნდა ისიც გვესმოდეს, თუ როგორ შევეუთანხმოთ ეს სიტყვები ერთი მეორეს და წინადადება როგორ ავაშენოთ. ამისათვის საჭიროა ენის სულისა და გულის შეგნება; ამ შეგნებისათვის კი საჭიროა ის ღირსება და მაღლი, რომ თვით მწერალს უცემდეს ქართულად გული და მაჯა. ამისთანები სიტყვაკაზმულ ნაწარმოების ავტორთა შორის უნდა ვეძიოთ. უსათუოდ საუკეთესო მგოსანი ენის მცოდნედაც უნდა მივიღოთ. რისთვის? მისთვის, რომ ერი, უბირველეს ყოვლისა, დედა ენისა, ხოლო საუკეთესო მგოსანი, როგორც თვით ენა,

ღვიძლი შეიღია მისივე და არავინაც არ არის თავისს მშობელთან ისე დაახლოვებული, როგორც ის, ვისაც შეუთვისებია მშობლის სისხლი და ხორცი. მწერლის ნიჭის მიხედვით რომ ვაფასებდეთ მის ენას, მაშინ ყველა ჩვენგანი არ წამოაყენებდა საკუთარს ენას მისაბაძავ საგნად. თქვენს უმორჩილესს მონას, ამ წერილის ავტორს, ხშირად გამიგონია ზოგიერთის ჩვენის მწერლისაგან სამდურავი-დაძველებული, უვარგისი ფორმები ნუ შემოგაკვს მწერლობაშიო. რაც დაძველდა, აღარა ვარგა, ის უნდა გავიტანოთ და სანაგვეზედ გადავაგდოთ. ყველას თავისი გემოვნება აქვს, საკუთარი ფიქრი და აზრი, და მეც ჩემი, რასაკვირველია. ამისთანა სამდურავი, რა თქმა უნდა, უმეცრების ბრალია და, ხომ მოგეხსენებათ, უმეცრებასავით თამამი არა იქნება რა. არა მგონია შეედრებოდეს ერთი საგანი მეორეს ისე, როგორც მდინარე და ენა. რითი ჰგავს ენა მდინარეს? იმითი, რომ, რაც ერთხელ მდინარეს გემო და თვისება მიუღია,

თუ ხელოვნურად არ მოსტაცე, არ წაართვი, იგი თავისთავად არასოდეს არ დაკარგავს; მიმდინარეობს იმ ფაშთა ამ ფაშამდე დაუდგრომელად, მისი შეჩერება, დაგუბება, ცოტა ხნობით თუ შეიძლება, ხოლო სამუდამოდ კი არასოდეს... დიად, მოდის ენაც მდინარესავით, მაგრამ თუ სათავეში, ე.ი. იქ, საიდანაც იბადება, არ დაშრა, ქვეით, ბოლოდან მისი დაშრება ყოვლად შეუძლებელია და ძალაც მისი სწორედ რომ სათავეშია, გამომდინარეობს ულევკელად, უქლებლად; საიდგან და როგორ იკრებს ამ ძალას, ჩვენთვის სულ ერთია. ენის საქმეც სწორედ ასეა, ქართული ენა გუშინ მოგონილი ხომ არ არის! იგი ძალიან დიდი ხნისაა, უკვე დამთავრებული, და ხარებული ვაჟაკია. რაც ხასიათი და თვისება დაჰყოლია, იგივე შეჰრჩება საზოგადოდ, საუკუნოდ. თუ ზოგიერთების ხელში იგი თავის ხასიათს ვერ იჩენს, ეს იმათი ბრალია, ვინც მას ამღვრევს უწიმინდურებისა და ნაგავ-ნუგავის ჩაყრით, ვისაც ჰსურს ამ მდინარის წყალი იგემოს და

დააფასოს იგი, ბოლოში, სადაც მღვრივე მოდის, კი არ ამოქრეფს, არამედ სათავეს მიჰმართავს. სათავე ენისა, ვგონებ, ყველამ კარგად იცის, სად არის, ან რა არის... ეს სათავე ენისა გახლავთ ძველთა ნიჭიერ მწერალთა ნაწარმოები, ის ქართული თემები, სადაც დღევანდლამდე შენახულა შეუბღავლავად, უმწიკვლოდ ქართული ენა. სხვებს რომ თავი დავანებოთ, ნიჭიერ მწერლებად და ენის მაგალითად ჩვენთვის მხოლოდ ორი მწერალი კმარა—შოთა რუსთაველი და დავით გურამიშვილი, გაურყენელის ერთ მოსაუბრედ კიდევ მთიელნი, რომლებთანაც მე მაქვს დამოკიდებულება, და ამ გაკიცხულს ფორმებსაც იმათგან ვიძენ, ნუ გგონიათ ფორმებს ვთხზავდე, ღმერთმა დამიფაროს, რა არის აქ საწყინო? შემოტანა მრავლის ფორმებისა, თუკი სადმე მოგვეპოვება, კაი ნიშანი მგონია, ხოლო ფორმების გატანა და შემცირება—ერის გაღაზვად, შეურაცხყოფად, დამცირებად მიმაჩნია. (1901 წ.)

თბალსაგრიანი

ზოგჯერ აწყობდას კარგი ყოფილა!

26 თებერვალს, შაბათს, საგელევიზიო გადაცემაში „მჯერა“ კვლავ დამბრუნა ვაკვირებისა და აღმოფთების უნარი, რომელიც უკვე დიდი ხანია თითქოს დაკარგული მქონდა. პირში წყალნაგუბებულს კალამი ხელში ამაღებინა, ლ. ბერძენიშვილისა და მისი სტუმრის გ. ნიქარაძის საუბარმა „ერის თვითმყოფადობის“ შესახებ მომავონა ილიას „მგზავრის წერილების“ პერსონაჟის, რუსი თფიერის მსჯელობა. გულსაგკენია, რომ განსხვავებით სხვა გადაცემებისაგან, ისეთ უფაქიზეს თემამზე, როგორიცაა ერის თვითმყოფადობის შენარჩუნება და ლ. ბერძენიშვილი იყო ბერძენი, არაკომპეტენტური. ვითომც არ იცნობდეს ი. გოგებაშვილის სტაგისას „სურჯაი ერთეულებისა“. ჩემთვის ცნობილია, რომ იგი პრიოქსიანთული ფილოლოგია, და ხუთუ არ იცნობს მსოფლიოში აღიარებულ ქართულ ენათმეცნიერთა ნაშრომებს მშობლიური ენის შესახებ? მისი ყურადღება აღნაბთ ვერ მიიქცია ბკად. ბ. ჯორბენაძის შრომებმა,

თორემ არ იტყობდა მშობლიურ ენას მხოლოდ ის პირნი იცავენ, ვინც უცხო ენა არ იცისო. გ. ნიქარაძე „კოლგოტკის“ ექვივალენტის არ ქონას ისე შეუწუხებია, რომ 15 წუთიან გადაცემაში რამდენიმე წუთი ამ სიტყვის არაქართულობა „ივიშვიმა“. კურიობული იყო მისი მსჯელობა ქართული სალიტერატურო ენის შესახებ. სრულიად არ მგერის სიამოვნებას, ვიკამათო და ვამტკიცო, ორჯერ ორი ოთხია, მაგრამ ყველაფერზე თვალების დახუჭვა არ ეგების. და ბოლოს, უშუქობა, ეს ყველასათვის სამწუხარო ფაქტი, იმ დღეს ჩემთვის ხასისხარულთ იყო, რადგან ბევრს არ ექნებოდა სამუალება ენახა და მოესმინა ეს „ფრიად მნიშვნელოვანი“ გადაცემა. მბრინე მხარაპპაკ წერეთლის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ქართული ენის კათედრის გამგე, დოცენტი.

„ტა ენა წახდის, რბიც დაიდის“

როგორც დიდი ილია ქაგუკავაძე ბრძანებდა, ჩვენმა წინაპრებმა სამი ძირითადი ეროვნული საუნჯე დაგვიტოვეს: მამული, ენა და სარწმუნოება. თუ როგორ ვუფრთხილდებით ამ საუნჯეებს და როგორ ვიბრძვით მათი შენარჩუნებისათვის მკითხველისათვის მიგვინდვია განსახვებად, მაგრამ სათქმელი ერთხელ კიდევ უნდა ითქვას. თუ აღნიშნულ პრობლემას ვარდისფერი სათვალის ვარუშე შევხედავთ, ნათელია რომ სამივე საუნჯის თავზე „დამოკლეს მახვილივით“ ჰკიდია უდიდესი საფრთხე. ენა ჩვენი დაუდევრობით შერყენილია, მამული—დანაწევრებული და ნიწილითბრივ წაგლეჯილი, ხოლო სარწმუნოება დიდ მშვიდობიან შემოტევებს განიცდის, ლამისაა ქართულ მართლმადიდებელ ეკლესიას წარსტაცონ მრევლი ასე მომრავლებულმა უცხო სექტებმა. და მაინც, როგორ ვიბრძვით და რას ვაკეთებთ?—პრაქტიკულად არაფერს. მხარეთმოზე არჩენიან წამოწოლილებს ღუარსაბივით გვიძინავს, მხოლოდ საკუთარ სტომაქზე ვფიქრობთ და ქერზე ბუზებს ვთოვლით. როცა ქართულ სუფრასთან მამულის სადღევრძელოს იტყვიან, ლამის ცრემლებად დაიღვრათ კაცი. დიტონი სიტყვების რახარუხი ყურებს ქრის და თავი დიდ პატრიოტიკებად წარმოგვიდგენია. დუარსაბობა

საყოველთაო სენად გადაიქცა და არავინ ზრუნავს ქვეყნის ბედ—იღბალზე. განა დღეს, ნანატრი დამოუკიდებლობის პერიოდში, არ შეგვიძლია მშობლიურ ენაზე ვიფიქროთ? მართალია, გვაქვს მრავალი სამთავრობო დადგენილებები, შექმნილია ენის ბალატი, მათია, რეგიონალური განსტოებები, იმართება შეხვედრები, მიმდინარეობს სჯა-ბაასი, სატელევიზიო ვადაცემები და ა.შ. მაგრამ რა? დააკვირდით ჩვენს ჟურნალ-გაზეთებს, რადიოს, ტელევიზიას, ყველგან ქართულის ნაცვლად ჩიქორთული რომ ისმის. მაინც რა გვიშლის ხელს, რა გვეშარება?—გულგრილობა, გულგრილობა და ერთხელ კიდევ გულგრილობა. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით ხომ უამრავი ბარბაროზში მკვიდრდება... შორს რომ არ წავიდეთ, მოვიტანთ რამდენიმე მაგალითს. დავუკვირდეთ ისეთ „ბრწყინვალე“ ნიმუშებს, როგორიცაა: სასწავლო დაწესებულებების დისლოკაცია, აზრის დაფიქსირება, ვიზუალური ეფექტი, დაიჯესტი, გრანდიოზული შოუ, სუპერბოევიკი და მრავალი სხვა იმ დროს, როდესაც გაგვანია ქართული შესატყვისები: სასწავლო დაწესებულებების განლაგება, (განთავსება), აზრის გამოხატვა, აღბეჭდვა, მხედველობითი შემოქმედება, კრებითი მასალები, ვებერთელა სახასობა და ა.შ. ყველა წერს

და მეტყველებს როგორც მოესურვება. მაინც ჩვენ, ქართველებს, ხომ უცნაური მიდრეკილება გვაქვს ყოველგვარ სანიმუშოს უცხოურს ვუწოდებთ ხოლმე. სხვა პრობლემებსაც შევეხეთ. რას ჰგავს ჩვენი ონომასტიკონი?! რა ქართულია: ქუთი (ქეთევანი), შაკა (შაკინე, გნებავთ შაკინე), კოკა (ნიკო, ნიკოლოზი), მარი, მარიკა (მარინე), თიკო (თინათინი), ივიკო (ივანე, ვანო) და ა.შ. უბრალოდ შეგვრცხვება, როდესაც ტელეწევდაში გამოდის ცნობილი პიროვნება და წამყვანი აცხადებს: გესაუბრებათ ბატონი ნიკა, ქალბატონი ქეთი, მარიკა, ვახიკო, შაკო, თიკო... ერთი სიტყვით ონომასტიკონი სავალალო დღეშია. საცოდავს საპასხობრტო განყოფილება და ე.წ. „შმაის“ ბიუროც. სად გაქრა ქართული სახელები?! მთავარია არა აღნიშნულ საკითხებზე საუბარი, არამედ მოქმედება, საკითხი უფრო ღრმაა და დამაფიქრებელი. მაშ, მოდიოთ, ერთად ვიფიქროთ, გავიცნობიერთ და რაღაც ვიღონოთ, თორემ ხელიდან გავცდებთ ჩვენი სათაყვანო ქართული. ლიმიტრი ჩხატარაიშვილი ინჟინერ-ტექნოლოგი, ვახუთ „იმერეთის მთაბის“ ტექნიკური რედაქტორი.

ჩვენ, ახლა და ახლა

„ზოგჯერ თქმა სჯობს არათქმასა!“

თუ ჩვენი მადამიების დახლებზე სა-
საქონლო ეგიკებს ყურადღებით გა-
დავაულებთ თვალს, დავინახავთ, რომ
ენობრივი ნორმების დაცვის თვალ-
სამხრისით, აქ სრული განუკითხაობაა
და სხვადასხვა სახის უამრავი შეც-
ლომა გვხვდება.

საუბედუროდ, ჩვენი სამოგადოების
უმრავლესობის მიერ ეს ფაქტი ჩვეუ-
ლებრივ მოვლენად აღიქმება.

წინამდებარე წერილში სასურსა-
თო საქონელთან დაკავშირებულ გერ-
მინებზე ვისაუბრებთ.

დავიწყეთ ხორცეულითა და თევ-
ზეულით: „სასისკი“ (сосиска),
„კალბასი“ (колбас), ე.წ. „ტუშონკა“
(тушонка), „გავიადინა“ (говядина),
„ვიჩინა“ (Ветчина)—ყველა
ბარბარიზმებია, მათი ქართული შე-
საგვესებია: სოსისი, ძეხვი, მოშუშუ-

ლი ხორცის კონსერვი, საქონლის ხორ-
ცი და ღორი ან შაშხი. „უარში“
(фарш)—ქართულადაც უარშია.
ბარბარიზმებია თევზეულის აღმნიშ-
ვნელი გერმინებიც: „ასეგრინა“ (асётр),
„კილკა“ (килька) და „იკრა“ (икра).
მართებული ქართულენოვანი ფორ-
მებია **მუთხი, ქარსალა, ხიმილალა**.
„ხამსა“ (хамса)—ქაშუია ან ქამსა,
შპროტი (шпрот) კი—შპროგი.

რაც შეეხება ბურღულეულს, ფქვი-
ლეულსა და მათგან დამზადებულ ნა-
წარმს, აქაც უამრავი ენობრივი შეც-
ლომაა. „პრიანიკებისა“ და „ბულკების“
ქართულენოვანი ფორმებზე გაზეთ
„ქართული“... ერთ-ერთ ნომერში ვი-
საუბრეთ (№ 3; 1999 წელი). ამჯერად
ისევ გავიმეორებთ: „ბულკი“ **ფუნთუ-
შაა**, „პრიანიკი“—**თაფლაკვერი**,
„სუხარი“—**ორცხობილა**, „მანი“—**მანა-
ნის ბურღული**, „ბუბლიკი“—**ბლითი** და

„პუქენია“—**ნამცხვარი**. „გრეხისას“ ქარ-
თულად **წიწიბურა** ჰქვია. **მაკარონი** და
ვერმიშელი მართებული ფორმებია.

ბარბარიზმები გვხვდება რძის ნა-
წარმთა აღმნიშვნელ გერმინებშიც. მა-
გალითად, „სმეტანა“ (сметана), „სგუ-
შონი“ (Сгушённое молоко), რომელ-
თა შორის პირველი არაქანია, მეორე
კი—**შედღებული რძე**.

აქვე აღვნიშნავთ, რომ „გარჩიცა“
(горчица)—**მლოგვია**, კეტჩუპი
(кетчуп)—**კეტჩუპი**. „ბანბანიორკა“
(Бонбоньерка) რუსულის კალკია და
ქართულად **ბონბონიერი** (ფრანგული
სიტყვისაგან Bonbon—კანფეტი) იქნება.

დასასრულს, გვინდა ერთ საკითხზე
შევჩერდეთ: საღებავ რემინას „ქუვაჩკას“
(жевательная резина) ეძახიან. სულხან-
საბა ორბელიანის „სიტყვის კონაში“
ვკითხულობთ: „კევი—ესე არის ხეთაგან
გამონადენი ნოგით რამე საცოხნელი

ფისივითა“. ჩვენი აზრით, **საღებავ რე-
მინის აღსანიშნავად უმჯობესია იქ-
ნებოდა ერთსიტყვიანი გერმანი კევი**
გამოგვეყენებინა. ვიცი, რომ **გვე-
ნოლოგიური სხვაობა „საბასველ კევი-
სა“** და **საღებავ რემინის შორის ძალიან**
დიდია, მაგრამ შესაძლებელია. „**კე-
ვის“ მნიშვნელობა ვაკუუარითოთ და**
უპირატესობა მას მივანიჭოთ.

როგორც ვხედავთ, შეცდომა უამ-
რავია. ბევრ თქვენგანს იქნებ გვე-
დიმოს კიდევ... პივა? რომ „ლუდა“
ამას რა გავება უნდა? მაგრამ, სამ-
წუხაროდ, მცდარი ფორმები მაინც
გვხვდება, და უფრო ხშირადაც
მშობლიური ენისადმი ჩვენი არაუ-
როვნული, გულგრილი და ბერულე
დამოკიდებულების გამო.

იოსებ მარტანიძე

სიტყვიანი პროფილში ანუ ენის მარბალიზმი

ქართული სიტყვის სუხნედი

ძველი ქართული ენის სიტყვიერ ფონ-
დში გამოიყოფოდა სინონიმური ერთეუ-
ლები: **მშვენიერი** (შუენიერი), **კეკლუ-
ცი**, **კეკელა**, **სახნიერი**, **მწყაზარი**, **ჰაე-
როვანი**, **სანდომი**. უფრო მოგვიანებით
მათ შეუერთდა **ლამაზი**, რომელიც გარ-
კვეული სემანტიკური ცვლილებებით
თანდათან დამკვიდრდა ენაში და კიდევ
გაბატონდა.

სულხან-საბას განმარტებით, „**ლამა-
ზი** განიყოფიან შვიდად: **კეკლუცი** (არს
დიად ლამაზი), **კეკელა** (სილამაზისა და
მოწლომის მცდელი), **მწყაზარი** (სიკე-
თეზე, სილამაზეზე მეტი), **შვენიერი**
(ყოვლის კეთილით შეფერებული), **სან-
დომი** (კეკლუცი იყოს თუ დუხჭირი,
კაცს მაშინაც სანახავად იამოს), **სახნი-
ერი** (ყოველი სახე გაწყობილი ჰქონ-
დეს და საქმითაც ყოვლის კეთილის
მოქმედი იყოს), **ჰაეროვანი** (რომელიც ხატ-
კეთილობით მოწლომდი იყოს).“

ერთი შეხედვით, ქართული ენის უძვე-
ლესი საგანძურის ამ ძირითადი ერთე-
ულების (მშვენიერი, მწყაზარი და მისთ.)
გვერდით მოულოდნელი იყო იმავე სე-

მანტიკის მქონე ახალი, მაგრამ უფრო
ზოგადი და ნეიტრალური ელფერის
სიტყვის—**ლამაზის** თაყნება, რამდენა-
დაც **კეკლუცი** და მისი სინონიმური ცა-
ლები საკმაოდ მრავალფეროვნად და ექ-
სპრესიულობით წარმოგვიდგენენ შინა-
არსობრივ ნიუანსებს. მაგრამ, თუ გა-
ვითვალისწინებთ **ლამაზი** სიტყვის ის-
ტორიას, მაშინ ამგვარი მოულოდნელობა
გარკვეულწილად გამოირიცხება.

ლამაზი ძველი ქართულისათვის უც-
ნობია (შესაბამისად, არაა შეტანილი ლექ-
სიკონებშიც). იგი მიჩენულია არაბული-
დან მომდინარედ, თავდაპირველად ნიშ-
ნავდა „აყვიას“, „მაყივნებელს“, „მათრე-
ველას“, „ყბადამებელს“ (იუსტ. აბულაძე).

ლამაზისაგან ნაწარმოები **ლამაზობა**
პირველად „ვისრამიანშია“ დადასტუ-
რებული **ემშაკობის, სიცრუის** მნიშვნე-
ლობით („მე ლამაზობასა და უსირცხვი-
ლობას ნუ მასწავლი“). მაგრამ დროთა
ვითარებაში იგი თანდათან კარგავს აშ-
კარა უარყოფით ელფერს და ფრაზაში
დადებითი მნიშვნელობის სიტყვების
(შუენიერი, კეკლუცი...) გვერდით ხში-

რი ხმარების გამო იძენს **თვალთმაქ-
ცობის** ნიუანსსაც. ეს თვალთმაქცობა
ალარ ნიშნავს სიცრუეს. პირიქით, აქ
იგი კობტაობის, მომხიბლაობის, სიკეკ-
ლუცის ელფერის მქონეა, რაც კარგად
ჩანს ვეფხისტყაოსანშიც („რა გათენ-
და, შეეკაზმა მისთა მჭკვრეტთა **სალამა-
ზოდ**“ ე.ი. მოსახიბლაავად). ჩანს, ამ დრო-
ისათვის **ლამაზი** (ლამაზობა) იმდენად
იტვირთება დადებითი ნიუანსით, რომ
იგი პოემაშივე **ტურფა, ლალი** სიტყვების
გვერდითაც იძენს თავს. და ასე თანდა-
თან, ბ. ფოჩხუას სიტყვებით რომ ვთქვათ,
არა მხოლოდ რეალურმა სიტუაციამ,
არამედ გარემომცველმა სიტყვებმა,
ენობრივმა კონტექსტმა (მშვენიერი,
ტურფა; სიკეკლუცი...) უბიძგეს **ლამაზ**
ფუძეს მიღეო ბოლოს და ბოლოს ის
მნიშვნელობა რომელიც დღეს აქვს.

როგორც ვხედავთ, უცხოური წარმო-
მავლობის **ლამაზ** ფუძე ადვილად გა-
ქართულდა, ჩვენი ენის მდიდარმა სი-
ნონიმურმა რეალმა მიანიჭა დადებითი
ელფერი. სემანტიკური ცვლილების ამ
პროცესში განსაკუთრებული წილი მა-
ინც კეკლუცსა და კეკელას ექნებოდა,

რამდენადაც მათში უფრო ამოიკითხება
არა გარეგნული მშვენიერება, არამედ
ქალის მხარიდან სურვილი ასეთად
გახდომისა. ლამაზის დადებითი მნიშ-
ვნელობა ამოიხარდა გარეგნული მოხდუ-
ნილობის სემანტიკიდან. ამდენად,
ცხადია, მას არ შეუძლია სრულყოფი-
ლად გადმოსცეს განხილული სინონი-
მური ცალკების სტილისტური ნიუან-
სები, იგი მხოლოდ ზოგადი სემანტი-
კის მატარებელია. („მშვენიერება ნათე-
ლია ზევით მოსილი“... შერ „სილამა-
ზეა, ნიჭი მხოლოდ ხორციელების“...)
აქედან გამომდინარე, ყოველთვის რო-
დია გამართლებული **ლამაზი** სიტყვის
ესოდენ მოჭარბებული ხმარება. მის
ხარჯზე თითქმის დავიწყებას უძღვევ
ზემოდასახელებული ძირძველი ქართუ-
ლი სიტყვები, ამიტომ უპრიანია უფრო
აქტიურად ჩავაბათ თანამედროვე ენობრივ
ქსოვილში ჩვენი ერის საგანძურში და-
უნჯებული სიტყვები: **მწყაზარი** და
სახნიერი, **ჰაეროვანი** და **სანდომი**, **კეკ-
ლუცი** და **ტურფა**... რათა კვლავაც შე-
ვინარჩუნოთ და შევივრძნოთ ქართული
სიტყვის სურნელი.

ქაქუცა წიკრიძე

სსკპ ირეჯი და ენეჯი

ჯერ კიდევ ამოუცნობი...

საპარის მთებში, მხაგერული გამო-
სახულებების (რომელთაგან ყველაზე
ცნობილია გასილის ფრესკები) შო-
რიახლოს შეიძლება დაინახოთ ქვაზე
ამოკაწრული უცნაური „ლენგები“, რო-
მელთა შიგნით შეამჩნევთ რუნების
მსგავს ნიშნებს წერტილებით, წრეებითა
და „ჯვრებით“. ამ წარწერებიდან უშო-
რესი წარსულის სიო ქრის, როგორი იქ-
ნებოდა მეცნიერთა გაოცება, როცა აღ-
მოაჩინეს, რომ მსგავსი დამწერლობით
დღესაც სარგებლობენ საპარის მკ-
ყრობელნი—ტუბარეგები. მაგრამ ის
მხოლოდ ქალებში შემოინახა (მამაკა-
ცები, როგორც მართლმორწმუნე მუსულ-
მანები, არაბული დამწერლობით სარ-
გებლობენ). „ტუბარეგების ქალის დამწერ-
ლობას“ თვით ისინი გიფინავს უწოდებენ.
ენათმეცნიერებმა ძალდაუკანებლად

ამოიყენეს მასში ლათინური სიტყვის
„პუნია-ს“ ვარიანტი—ასე უწოდებდნენ
კართაგენელები ძველ რომაელებს. გრა-
მატოლოგებმა კი უეჭველი მსგავსება აღ-
მოაჩინეს გიფინავის დამწერლობისა ტუ-
ნისისა და ალკირის უძველეს წარწე-
რებთან, რომელთა ასაკი მიახლოებით
2.000 წელია. ამ დამწერლობებს ლიბიურს
ან ნუმიდიურს უწოდებენ (ნუმი-
დია—უძველესი სახელმწიფო, რომელიც
დღევანდელი მადრიბის ტერიტორიაზე
არსებობდა).

ნუმიდიური დამწერლობა ტუბარეგების
თანამედროვე დამწერლობის წინა-
მორბედა, საიდან წარმოიშენნ ისინი,
დღემდე გავრკვეულია. სახელწოდება
„გიფინავი“ გეიფენებს პუნიკურ დამ-
წერლობაზე, ფინიკურის შტოზე, ოდინდ
გიფინავის ნიშნები სრულებით არა

ჰგავს ფინიკურს. სხვა „მისამართებსაც“
ასახელებდნენ: სამხრეთ არაბეთი, ეგ-
ვიპტე, ეგედა, მაგრამ ეს მხოლოდ
თვალსაზრისებია, მით უმეტეს, რომ არ
არის გამოფრული მავრიგანიაში აღმო-
ჩენილი ტექსტები; ჩვენ მხოლოდ მაღ-
რიბული წარწერების წაკითხვა შევ-
ვიძლია. ამოუკითხავია ე.წ. „ტურდეგა-
ნული წარწერები“, რომლებიც სამხრეთ
ესპანეთშია ნაპოვნი, სადაც ოდესღაც
გარგესის მძღაფრი სახელმწიფო არ-
სებობდა, რომლის სიმდიდრეზე
შეიძლება ბიბლიაშიც ამოვიკითხოთ (აქ
ვერცხლისა და სხვა ძვირფასეუ-
ლობებისათვის გემუბი ვაგზავნა მუფე
სილომონმა).

ტურდესგანული ნიშნების ერთი ნა-
წილი წააგავს ნუმიდიელებისა და ლიბიე-
ლების ნიშნებს, სხვა ნიშნები კი, პირი-

ქით, ამჟღავნებენ
მსგავსებას აქვე
პ ი რ ი ნ ვ ი ს
ნახევარკუნძულზე
ნაპოვნ წარწე-
რებთან, რომ-
ლებიც ასევე
ამოუკითხავია
(მათ უწოდებენ
იბერიულს-ესპა-
ნეთის უძველესი
სახელწოდება
იბერიისაგან ნა-
წარმოებია). და
რაც ყველაზე საინტერესოა, უძველი
მსგავსებაა იბერიულსა და კარიულს შო-
რის, თუმცა მათ ხმელთაშუა ზღვა
ყოფს.

მასალა მოამზადა ლმა რუსაძემ

სტოკოლიმარულია

მომღიმატი თუ მთლიმატი? მოძქმედი თუ მოძქმედი?

ქართულ ენაში პარალელურად ვხვდებით მომღიმატი/მთლიმატი, მოძქმედი/მოქმედი. პირველი მიღებულია ილიძის წმინსაგან მოარ თავსართ-ბოლოსართით: მოღი-მარი (მღრ: მღერის-მომღერა-ლი). ხწორედ ისაა მართებული. ქართულში ორად ორი სიტყვაა, რომელთაც აწარმოებს მო-ედ თავსართ-ბოლოსართი: მორბედი, მოქმედი. როგორც არ ითქმის

მომრბედი, ისე არ შეიძლება ვთქვათ მოძქმედი. (ვ. თოფურია) მაშასადამე.

მხარე: მართაპულია: მომღიმატი მოღიმატი მოძქმედი მოქმედი

რუსულან სალინაპე

რატომ ვამცოვთ აბი?

ოქეი

სიტყვათა სესხება ყველა ენისათვის დამახასიათებელია, მაგრამ ნახესხები ენობრივი ერთეულები მაშინ უნდა დაეკავშიროს, თუკი გამოხატაჲი სავსის ან ცნების შესატყვისი არ მოგვეპოვება. თუმცა, უმჯობესია, ჩვენი ენის შესაძლებლობები ვაითვალისწინოთ და აბალ ქართულ სიტყვებს დაუდოთ სათავე.

ოქეი ინგლისური სიტყვაა და იგი ახალგაზრდების საუბარში არცთუ იშვიათად ისმის. ოქეის მნიშვნელობას ვერ ნახავთ ვერც ქართული ენის განმარტებით, და ვერც ახლო წარსულში გამოცემულ უცხო სიტყვათა ლექსიკონებში, რადგან მას სალიტერატურო ფორმად არ თვლიან.

აღნიშნული სიტყვა ინგლისურ-

ოდ ცნობილია, რა ხმაურიან და თავაშეკვებულ ხასიათს იღებს ამერიკის შეერთებულ შტატებში პოლიტიკური ბრძოლები, რომელთა ლიტერატურულ „ენციკლოპედიად“ იქცა მარკ ტვენის ცნობილი პამფლეტი „როგორ მირჩევდნენ გუბერნატორად“. პოლიტიკასთანა დაკავშირებული ოქეის წარმოშობაც „ამერიკული ენის მოკლე ლექსიკონის“ (ნიუ-იორკი, 1956) ავტორს ა. ვალდჰორნს (A. Waldhorn, A concise dictionary of American language) მოკვას გაზეთის „შაბათის ლიტერატურული მიმოხილვა“ („Saturday Review of Literature“, 19 ივლისი, 1941 წ.) მასალები. ჟურნალისტ ა. რიდის ცნობით, 1840 წელს გაზეთმა „ნიუ ერა“ (New-

ოქეის ქართული შესატყვისებია: -კარგი, -კეთილი, -ვეთანხმები, ამიტომ უმჯობესია, აღნიშნული სალიტერატურო ფორმები გამოვიყენოთ.

ქართულ ლექსიკონში ასე განმარტებული: „O. K., okay 1. ყველაფერი რიგზეა, 2. კარგი, 3. შეთანხმებულია, 4. სწორია.“ (ჯ. მჭედლიშვილი, თბ., 1998).

სიტყვის ინგლისური დაწერილობით (O. K.) ძნელი მისახვედრი არაა, რომ იგი გამოთქმის ან სიტყვათშეთანხმების შემოკლებაა, ხოლო მთავრული ასოების მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ-საკუთარი სახელის ან რისიმე სახელწოდების აბრევიატურაა. „ჩეხური ენის მოკლე ეტიმოლოგიური ლექსიკონის“ (პრალა 1968) ავტორებმა ს. ლიერმა და ი. გოლუბმა ივარაუდეს, რომ ეს აღნიშნა ინგლისური გამოთქმის-all correct (ყველაფერი სწორად, კარგად)-შემოკლებაა. საქართულოში ბევრს ეს ვერსია მიანიხ მართებულიად, მაგრამ ნათელია, რომ ამ შემთხვევაში სიტყვათშეთანხმების შემოკლება იქნებოდა ა. ე. და იგი სხვაგვარად წაიკითხებოდა, ოქეის ეს ეტიმოლოგია, რა თქმა უნდა, მცდარია.

O. K.-ის განმარტებას ვბოულობთ ინგლისური ენის ამერიკანისების ისტორიულ ლექსიკონებში, საყოველთაო-

Era-ახალი დრო) მკითხველს აუწყა, რომ ნიუ-იორკში დემოკრატიულმა პარტიამ მიიღო სახელწოდება O. K., Club (ოქეი კლუბი), პრეზიდენტის მარტინ ვან ბიორნის მშობლიური ქალაქის (Old Kinderhook—O.K.) საპატივცემულოდ. კლუბმა და დემოკრატთა პარტიის მომხრეებმა (წერს ლექსიკონის ავტორი) O.K. გამოიყენეს, როგორც პაროლი, მისაღება და ლოზუნგი, პარტიის და მისი მოღვაწეობის მოწონების გამომხატველად.

მაშასადამე, შემოკლების (O.K.) პოპულარულობას პოლიტიკურმა აურზაურმა შეუწყო ხელი. დროთა განმავლობაში დემოკრატიული პარტიის აღმნიშნული ამ სიტყვის მნიშვნელობა თანდათან გაფართოვდა, დღეს იგი რისიმე მოწონების, თანხმობის და ზოგადად, დადებითი ემოციების გამომხატველია, რაც შეეხება ოქეის ქართულ დაწერილობას, იგი ემთხვევა ინგლისურ წარმოთქმას (okay).

ოქეის ქართული შესატყვისებია: „კარგი“, „კეთილი“, „ვეთანხმები“, ამიტომ უმჯობესია, აღნიშნული სალიტერატურო ფორმები გამოვიყენოთ.

სოფიო სულაპერიძე

კონკურსის („ქართული ენის სასაქონისო მცოდნე“) თემატიკა

- 1. ზოგადი ცნობები ქართული ენის შესახებ
2. ქართული ენის თანხმობის სისტემა
3. თავისებურ სიტყვათა ბრუნება, უღლება
4. ლექსიკა (სინონიმები, ომონიმები, ანტონიმები; სიტყვის მნიშვნელობის ცვლა...)
5. ხატოვანი თქმები (რატომ ვამბობთ ასე?)
6. ენობრივი ნორმები (მართებული და მცდარი ფორმების გარჩევა)
7. ზმნის მორფოლოგიური ანალიზი
8. ასომთავრული ანბანი
9. ტექსტის შედგენა მოცემული სიტყვის გამოყენებით
10. ბარბარიზმები და მათი ქარ-

თული შესატყვისები
კონკურსში მონაწილეობის მიღების მსურველებმა წინასწარ, (1 აპრილამდე) გაზეთ „ქართულის...“ ერთ-ერთი რუბრიკისათვის („სახელმწიფო ენა და სკოლა“, „სახელმწიფო ენა და სახელმწიფო მოხელე“, „სახელმწიფო ენა და მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები“ „ჩვენ, ენა და ქუნა“, „სიტყვები პროფილში ანუ ენის მარგალიტები“, „საქმისწარმოება და ტერმინოლოგია“ „სწორმეტყველება“, „უცხო სიტყვები“ უნდა შემოგვთავაზონ წერილი, რომელიც ისევე შეფასდება, როგორც სხვა შემოაღნიშნული ნომინაციები. შედეგით გათვალისწინებული იქნება კონკურსში მიღებული ქულების საბოლოო შეჯამების დროს.

სიტყვათა აკრიტიკა

Word search puzzle grid with letters and numbers.

შეგასეთ ისე, როგორც მოცემულია ნახევრები.

წინასწარ გამოცემული „სიტყვათა აკრიტიკა“ პასუხში ნათილდება, არამზადა, ბლოკადა, (მადა), ფარდა, ლაბადა, ბრიგადა, ძილისგულა, სერენადა, (დეიდა), ლეგენდა, პირამიდა, სპარტაკიდა, ყოჩივარდა, ზმნიხედა, შარადა, წინდა, (ქადა), დიდდა, ახალბედა, ოლიმპიდა, ესტაკადა, აბზინდა, ხელადა, გორდა, (სევედა), კალანდა, კატაბარდა, ახალგაზრდა.

რედაქტორთა საბჭო:
თონაზ იბრაჰიმოვი, ლია რუსაძე, რუსუდან სალინაძე, სოფიო სულაპერიძე, ტბრიელ შუტაბერაძე (მთავარი რედაქტორი), მანინა მაცხარაძე, მათევეს ყურაშვილი
მთავრე რედაქტორი ქეთევან ყურაშვილი

დირექტორი:
ლელა გაბრიძე,
მარლან მათაშვილი

რეგისტრაციის
ნომერი
19/06-311

გვერდი მისამართი:
V80695 60609 ქ.
№19
ტ. 5-02-99, 4-28-83
ელ. ფოსტა:
Putkaradze @
sanetk. net. ge

გაზეთი
კომპიუტერზე აიწიო,
დაკაბადონდა და
დაიბეჭდა
ს/ს „სტამბაში“
მისამართი: ქუთაისი,
ი. ქავთაძის გამზ.
№33